

TV 26: Hrad Zvíkov – plavba lodí – zámek Orlík

4–7 km

Doprava

- Autobus Písek – Zvíkovské Podhradí
- Lod' Zvíkov – Orlík
- Autobus Orlík nad Vltavou – Písek

Popis trasy

Hrad Zvíkov

Z autobusové zastávky přes ves Zvíkovského Podhradí ke hradu musíme ujít 2 km, kolem parkoviště po skalnatém ostrohu mezi řekami Vltavou a Otavou. Můžeme jít po silnici nebo také využít **zelenou značku**. Otava je po levé straně, tedy na západní straně. Ke hradu přijdeme z jihu. Ze skalnatého ostrohu byl hrad roku 1429 marně Husity dobýván. Byl jimi obléhán také z pravého břehu Vltavy, z místa zvaného Varta. Zvíkov byl založen na velmi příhodném místě na soutoku Otavy a Vltavy. Tato jedinečná poloha byla využívána k osídlení již od střední doby kamenné. V době před zlomem letopočtu Keltové zde vybudovali jedno ze svých nejmenších sídlišť – oppidum. Pozůstatkem opevnění oppida mohou být i některé reliкty na šiji před hradem. Na severní straně (dnes zatopené) byl zachovalý val. Výstavbu královského paláce na Zvíkově prováděla stavební huť ze Zvíkova. Hrad nebyl její jedinou stavbou. Jejím dílem byl i hrad a kostel v Písku. Shody se projevují v dispozičních a prostorových řešeních, v užití stejných či obdobných článků a i kamenických značkách. Stejní lidé zbudovali na královské půdě kostel a královský hrádek v Myšenci u Protivína.

Přístup ke hradu z jižní strany s jedinečným pohledem na hrad s věží Hláskou nebyl hlavní, ale byl jediný bez nutnosti překračovat řeku. Proto byl zvlášt' chráněn několika valy a příkopy již od pravěku od místa dnešních božích muk, kolem kterých jsme šli. První velkou překážkou byl příkop, vznikly překopáním ostrožny snad někdy kolem poloviny 15. století. Současný kamenný most přes příkop pochází z roku 1777. Vstup do hradu byl zabezpečen především obranou kulatou věží s břitem tzv. Hláskou. Tato věž tvořila spolu s hradbami zvaný Plášť a baštou Krahujec předsunuté opevnění hradu. Trojúhelná bašta Krahujec, navazující na západní straně na Plášť, sehrála v obranném systému vstupu do hradu důležitou roli. Její obranný prvek byl vyvolán spíše tvarem okraje skalní stěny. Vznik Hlásky je možný stanovit do poloviny 13. století. Ostrý břit byl záměrně nasměrován proti směru možného útoku a ostřelování ze skalnatého ostrohu. Věž byla přístupná portálem osazeným ve značné výšce nad zemí. Vysoko nad zemí je věnec krákorců, na nichž kdysi spočíval ohoz. Z jižní strany je patrný erb Švamberků z 16. století, kdy věž byla přestavována jako další předsunuté opevnění.

V roce 1567 byla vybudována hranolová věž s dvojími vraty, zvaná jako Hořejší brána a též jako Zadní či Písecká. Z trojúhelníkového dvorku, z hradeb máme pohled na řeku Otavu a pak dojdeme k jižní části hradebního paláce. V době Václava I., při výstavbě základního jádra hradu, zde hrad nehlubokým příkopem končil.

Jižní část vlastního paláce tvoří Hlízová věž a hradební kaple. Hlízová věž zde stála na sklonku vlády krále Václava I. Byla vystavěna z otesaných kamenných kvádrů, připomínající kamenné hlízy. Odtud i jméno. Bosované kvádry ve 44 vrstvách nesou kamenické značky stavební hutě. Od určité výše nad zemí jsou v kvádrech vyvrtány otvory, které asi usnadňovaly jejich zdvihání. Bosované zdivo dodává zvíkovské věži neobyčejně monumentální ráz. V minulosti bylo příčinou mnoha bájí a dohadů. Její vznik byl dáván dokonce do souvislosti s architekturou starověkého Říma a její zbudování bylo přisuzováno Markomanům, kteří žili na našem území v prvních stoletích našeho letopočtu. Tak získala i druhé jméno Markomanka. Racionální jádro těchto dohadů je v tom, že i architektura chtěla zvěstovat návaznost středověkého císařství na starou říši římskou. Věž je 40,8 m vysoká, 11,7 m široká, tloušťka zdi je 3,5 m. Vnitřní síň Hlízové věže má křížovou klenbu, z jejíchž svorníků visí 1,5 m dlouhý řetěz, na němž prý od roku 1248 až do vystavění Karlštejna byla upevněna česká koruna. Její rozměry vypovídají o tom, že měla nejen obranný, ale i obytný charakter a nepochybně tak patřila k nejstarším obytným věžím v Čechách. K východnímu bloku Hlízové věže je připojen základ hradní kaple. Kaple patří k nejpozoruhodnějším stavbám české architektury doby Přemysla II. Vstup do hlízové věže a kaple je z hradního nádvoří. Vstup do hradního nádvoří a do paláce je ze západní části z tzv. Prostředního dvora rozměrným portálem a průjezdem. Prostřední dvůr je na východě ohraničen, tedy na straně řeky Vltavy, královským palácem. Vstup do přízemních místností paláce je z hradního nádvoří, do místnosti a sálu v prvním patře z arkádových ochozů, na které vede schodiště z nádvoří. Místnosti v přízemí jednotlivých křídel paláce

TURISTICKÝ VÝLET TV 26

měly úlohu druhořadou, sloužily z velké části jako zásobárny a sklady. Obytnému účelu byly určeny místnosti prvního patra západního křídla. Reprezentativní poslání měly sály v prvním patře severovýchodního křídla, tedy směrem k soutoku obou řek a k Vltavě. Vnitřní část hradu nebudeme popisovat, neboť informace lze získat od průvodce hradu nebo z textu, který obdržíte u pokladny. Budovy, které rámovaly prostřední dvůr ze severní strany a nad řekou Otavou sloužily bezprostředně k potřebám královského paláce. Byla zde kuchyň, různé sklady, stavení dvorského služebnictva, sídlo purkrabství a královské maštale. V roce 1550 byl na místě postaven pivovar, ve kterém se vařilo až 350 sudů piva. Stála zde pravděpodobně kašna z roku 1433 a nádrže na vodu.

Z Prostředního dvora sejdem na Přední, také zvaný jako Velký dvůr. Je to největší prostranství a tvoří severní část hradu. Je zde jednopatrové dlouhé stavení, které se na západní straně opíralo o vrátnici – katovnu a na východě o hradební zeď. Původně zde byly maštale, později čeledník, kancelář a kuchyně. Z Předního dvora sejdem Železnou branou do úzkého prostranství parkánu. Železná brána byla zřízena v první polovině 15. století. Uvnitř brány byl původně vchod do obydlí zvíkovského kata, které bylo později přeměněno na fortnu. K ochraně železné brány sloužil spouštěcí železný hřeben (odstraněn byl r. 1710) a hranolovitá obranná věž, zvaná Červená věž. Tato věž, vysoká asi 20 m, měla tři patra a původně byla nezastřešena. Byla vybudována v 15. století jako přilehlý parkán. Parkán je dlouhý a poměrně úzký prostor mezi vnější zpevněnou hradbou a hradbou severní části hradu. V západní baště parkánu, kde se říkalo „v psinci“ bylo získáno v renesančním smetišti množství nálezů.

Přední branou zvanou také Dolejší vyjdeme k přístavišti lodí. Tato brána byla vybudována pouze jako průchod vnější opevňovací hradbou. Zabezpečena byla jednoduchým padacím mostem přes nevelký příkop.

Od dnešního přístaviště spadal ostroh poměrně mírněji k řece. Dnes je zatopený vodou přehrady Orlík. To bylo také jediné místo, na kterém mohlo vzniknout nepříliš rozsáhlé podhradí. Protože od jihu (místo, kterým jsme vešli do hradu) byl hrad uzavřen, byl jediný přístup do hradu přes toto malé podhradí. Podhradí bylo závislé na hradním životě a s jeho zánikem a zpusnutím hradu od 17. století přestalo postupně žít i podhradí a jeho obyvatelé jej postupně opustili.

Plavba po přehradě

Délka plavby po Orlickém přehradním jezeře ze Zvíkova na Orlík zámek je 12 km dlouhá a trvá asi 45 minut. Nad přístavištěm přímo před námi na protějším břehu na ostrožně bylo jedno ze tří obléhacích míst hradu zvané Šance. Zalesněný vršek Šance je opevněn nízkými valy a příkopem. Vnitřní podkovovitá plocha má rozměry 12,5 x 15,5 m. S největší pravděpodobností jde o středověký obléhací tábor, ze kterého byl v letech 1285, 1287, 1429 a 1621–22 dobýván hrad Zvíkov. Pravěké sídliště nebylo jen na místě dnešního hradu, ale i vlevo od přístaviště na protějším břehu řeky Otavy proti hradu. Proti ústí řeky Otavy do Vltavy vypíná se vpravo mohutná, dříve vysoká, skalní stěna zvaná Varta, druhé obléhací stanoviště hradu, hlavně za dob husitských válek. Původně od Varty, asi po 200 m, začínaly velké proudy zvané Bystrý. Po necelých čtyřech kilometrech plavby od Zvíkova asi 200 m před větší zátokou zv. Peklo na levé straně, byla na protějším břehu samota Černý Vír a vypíná se skála Jeptiška. Původně zde byla tišina a v řečišti byly balvany zvané Basa a Housle. Za zátokou Peklo na levé straně byly Letošnice s vysokým jezem a elektrárnou. Elektrárnu v r. 1920 postavili dva rolníci, Fr. Mála z Probulova a Josef Racek z Kostelce nad Vltavou. Na elektrárnu byla napojena síť pro Milevsko, Písecko a Příbramsko. Tady se naskytá otázka, nebylo by bývalo lepší místo stavby přehrady postavit více takových malých elektráren?

Nad zátokou Peklo v 1. století př. n. l. vzniklo keltské oppidum. Nato připlujeme k dalším dvěma zátokám po levé straně. Mezi nimi asi 800 m od břehu jezera je osada Nevězice, kde Marradas zákeřně pobil ustupující zvíkovskou posádku. Přímo proti poslední ze dvou zátok na levé straně je na pravé straně větší zátoka. Za ní jsou tzv. Sobědražské vrchy. Na levém břehu je ve stráni ústí staré štoly, které se říkalo Kulhavý sklep. Štola byla ražena za účelem hledání zlaté rudy. Na levé straně je skála dlouhá asi 80 m, zvaná Krkavčí skála. Na nápadném výběžku skály je jedno z mála eneolitických nalezišť Písecka (4–2 tisíce let př. n. l.), kde později byly nalezeny zlomky nádob ještě starší 4,5 tisíce let př. n. l. Odtud asi po 1 km plavby jsme na bývalém Žďákově. Po levé straně byla schwarzenberská pila, kde mnohé vory skončily svou pouť. Dnes je zde Žďákovský most pojmenovaný podle osady, která zanikla po napuštění 2 přehrady.

Most byl postaven v letech 1957–65. Délka mostu je 540 m, výška vozovky od hladiny 50 m, hloubka vody pod mostem 60 m. Rozpětí jediného mostního oblouku 330 m je větší než u Duhového mostu nad Niagarskými vodopády v USA, který byl považován za most s největším rozpětím mostního oblouku v té době na světě. Konstrukterem mostu je Ing. Zeman z hutního projektu Praha. Zde také klesala původní silnice od Kostelce nad Vltavou, byl zde domek převozníka a mlýn. U silnice bylo až do r. 1894 mýto. Pod

Informace byly sestaveny před r. 2000.

Omlouváme se za případné nesrovnalosti, používejte prosím aktuální mapy.

TURISTICKÝ VÝLET TV 26

mostem, po pravé straně, ústí do jezera Žebrákovský potok, na kterém je po zatopení nejdelší zátoka v délce 1,5 km. Asi 1 km pod bývalým ústím v místě, kde se jezero prudce otáčí doleva k přístavišti, stála vpravo samota Solnice, kde za starých časů bývalo skladiště a výdejna soli. Toto místo se jmenuje Želebůz.

Zámek Orlík

Od přístaviště k zámku Orlík a k zámeckému parku dojdeme po 100 m. Podoba dnešní stavby je dána novogotickou přestavbou provedenou architektem B. Gruberem v letech 1840–60. Také jeho vnitřní vybavení vypovídá o historii minulého století, kdy majiteli orlického panství byli Schwarzenbergové. Vnitřní část zámku nebudeme popisovat, neboť informace získáte od zámeckých průvodců.

Vlastní hradní palác byl chráněn příkopem a čelní hradbou. Masivní čelní hradba obloukovitě navazovala vlevo na mohutnou obytnou věž – bergfried – vpravo, jihovýchodně na věž, která má zadní stranu seříznutou. Tato věž neměla obranný charakter. U masivní obytné věže byl vstup do hradu bránou, která vznikla prolámaním skalního masívu. Bergfríd a čelní oblouková hradba umožňovala při obraně dokonalé pokrytí plochy před bránou křížovou palbou. Je to ojedinělý obranný systém. Parkán obíhal hradní jádro na čelní, jihovýchodní a zadní straně. Na čelní straně je parkán velmi úzký. Pravděpodobně v době hloubení příkopu se s parkánem nepočítalo. Ve střední části byla k čelní hradbě zevnitř přistavěna kuchyně.

Kuchyně musela být značně vysoká a byla situována vysoko nad úrovní nádvoří. Hrad je uzavřený celek s křídly a nádvořím. V severním nároží nad skalní stěnou byla zřízena obdélníková věžice, jejímž úkolem byl dozor na dění u paty skály pod hradem. Nejstarší je severovýchodní palácové křídlo. Kaple byla do paláce vestavěná dodatečně v průběhu 14. století na jihovýchodní straně a závěr čtvercové lodě je v rizalitu, vystupujícím po celé výšce z líce průčelí. V druhém desetiletí 16. století proběhla gotickorenesanční přestavba. Účelem bylo učinit z pustého hradu reprezentativní sídlo. Přestavěna byla palácová křídla, kaple nově zaklenutá. Stavělo se i v čele hradu. Ve středu na štítové zdi vznikla dochovaná subtilní okrouhlá věž, která dala čelu hradu dosavadní charakteristickou třívěžovou siluetu. Okolí zámku tvoří stopadesátihektarový přírodní park, jehož severní část se táhne nad jezerem přehrady až k tábořišti Velký Vír. Do parku je začleněna Schwarzenberská hrobka v novogotickém slohu z konce 19. století. Procházka po červeném psaníčku nabízí zajímavé pohledy na hrad i na jezerní hladinu. Po prohlídce zámku nebo po procházce dojdeme na parkoviště aut. Zde je u silnice také autobusová zastávka, odkud se lze autobusem vrátit do Písku.

Popis míst:

Orlík – Zámek Orlík, podobně jako celá řada hradů vybudovaných na dobře chráněných a strategicky významných místech, měl předchůdce v podobě pravěkých hradišť. Archeologická nálezy dokládají, že i zdejší místo bylo osídleno již v letech 2000–1300 př. n. l. a v letech 400–0 př. n. l. V blízkosti dnešního hradu, severovýchodně na trojúhelníkové ostrožně s názvem Hradec je v jižní části keltská akropole opevněná valem. Opevnění hradiště bylo částečně zničeno na počátku 19. století při terénních úpravách na zámecký park. Nakonec i samotný název hradu je odvozen od jeho polohy na vysoké skále nad Vltavou, na které se vypínal jako skutečné orlí hnízdo. Název zámku vysvětluje i následná pověst. Na místě, kde dnes stojí zámek Orlík, býval hustý les, v němž pobýval vůdce loupežníků Bartoš (snad i jménem Batik, Hraboň). Vůdce loupežníků měl dítě, které dal střežit svému sluhovi. Tomu se dítě ve spaní ztratilo. Nedbalý hlídač měl být utopen, když tu dítě bylo nalezeno na skále v orlím hnízdě. Dle jiné pověsti se náhle snesl orel s dítětem a položil jej k nohám nařikající sluzky. Na památku toho založil vůdce loupežníků hrad jménem Orlík. Pověst se stala podkladem pro básně K. H. Máchy a německého básníka K. Eg. Eberta. Hrad je poprvé nazýván dnešním jménem v r. 1337, kdy Karel IV. udělil hrad Dětrichovi z Portic jako svému manovi.

Dějiny zámku Orlík sahají až do druhé poloviny 13. století. V neklidných letech 1288–89 se tohoto královského majetku zmocnili stoupenci Závíše z Falkenštejna, kteří zde shromažďovali zajatce a kořist. Zámek s největší pravděpodobností založil Přemysl Otakar II. Orlík byl součástí královských zámků, které začínaly Kamýkem n. Vl. a pokračoval přes Orlík, Zvíkov, Újezdec, Hlubokou až do Českých Budějovic. Úkolem těchto hradů byla kontrola říční plavby a vybírání cla. U Orlíka pod skálou přes Vltavu probíhala brodem obchodní cesta z Prahy do Písku až do Č. Budějovic.

První historická zpráva, jak již bylo vzpomenu, je z doby vlády Karla IV. Roku 1407 se zámek dostává do majetku rodu Zmrzlíků ze Svojšína, kteří jsou stoupenci strany husitské. Na Orlíku přebýval Jan Žižka z Trocnova a adresoval odtud r. 1422 list Domažlickým. Roku 1508 vypukl na hradě požár a Václav Zmrzlík se odstěhoval na Lnáře a ponechal zámek až do r. 1514 jeho osudu, kdy jej se svolením krále prodal Švamberkům. Ti přebudovali hrad v zámek a v 1. patře byly zřízeny panské pokoje. Roku 1575 se Kryštof II. ze Švamberka rozhodl zvýšit celý zámek o jedno patro. Současně byl rozšířen hospodářský dvůr. Roku

Informace byly sestaveny před r. 2000.

Omlouváme se za případné nesrovnalosti, používejte prosím aktuální mapy.

TURISTICKÝ VÝLET TV 26

1717 přechází celé panství na Schwarzenbergy. Roku 1725 se přestavuje první a druhé patro. Roku 1800 se Schwarzenbergové rozdělili na dvě větve. Mladší si za své sídlo zvolila Orlík. Roku 1802 postihl obrovský požár obě patra. Zámek byl ihned opravován a během oprav zvýšen o třetí patro. Architekt Gruber přeměňuje průčelí zámku v novogotickém stylu. V dalších letech 19. století se přistoupilo k likvidaci předhradí hospodářského dvora a na jeho místě byl zřízen francouzský park.

Bývalé předhradí, dnes velká plocha před zámkem, bylo napříč přepaženo hradbou s příkopem, padacím mostem a bránou předhradí. Předhradí bylo tvořeno zástavbou po obou stranách. Na západní straně u hradu byla věž s bytem mušketýra. Vedle věže k cestě od přístaviště byl pivovar. Na protější straně podél břehu řeky u hradu byla poměrně vysoká budova zvaná nové stavení oficírské, potom maštale a nakonci věž s bytem hospodářského písaře. Mimo uzavřené předhradí v místě, kde dnes je restaurace, byla stodola a sýpka. Zámecký park nechal zřídit kníže Karel Filip Schwarzenberg. V parku byla zbudována i hrobka Schwarzenbergů z větve Orlické. (hlavní hrobka Schwarzenbergů z Hluboké je v Třeboni u rybníku Svět). V této hrobce s kaplí Početí Panny Marie z roku 1864 jsou pochováni: c.k.maršálek Karel (+1820) s chotí Marií Annou (+1848), jejich synové, c.k.zbrojmistr Karel (+1858), Bedřich (+1870) a nejmladší c.k.maršálek Edmund (+1873), vnučka Gabriela (1843), hraběnka Vratislavová z Mitrovice (+1889).

Nejvýznamnějším příslušníkem Schwarzenbergů z Orlíka byl Karel Filip Schwarzenberg. Ten 26. listopadu 1809 nastoupil v hodnosti generála do funkce vyslance Rakouska u Napoleonova dvora v Paříži. V té době byl Napoleon a Schwarzenberg přátelé. Schwarzenberg potom velel rakouským oddílům při společném tažení s Francouzi do Ruska. Po uzavřeném příměří s maršálem Kutuzovem se rakouské oddíly vrací domů do Čech. Schwarzenberg potom zakládá koaliční armádu, které velí v bitvě u Lipska. V této bitvě roku 1813 byl po čtyřech dnech Napoleon poražen.

Během obsazení Čech nacistickým Německem Schwarzenbergové z Orlíka museli odejít na zámek v Čimelicích, neboť nechtěli přijmout německé občanství.

Orlická přehrada – Přehradní hráz je za hranici píseckého okresu, ale větší část přehradního jezera zasahuje do jižních Čech. Hladina Vltavy byla zvednuta v délce 68 km k Týnu nad Vltavou, Otavy 8 km a Lužnice 7 km. Na některých místech dosahuje šíře přes 1 km. Přehradní hráz byla stavěna v letech 1957–62. S napouštěním přehradního jezera se začalo v září 1960. Hráz zadržuje 700 milionů m³ vody. Hloubka jezera u přehradní hráze je 71 m. Výška hráze je 91,5 m a délka 545 m.

V přehradní hrázi je zabudována hydroelektrárna. Ta má 4 Kaplanovy turbíny, na něž padá voda z výše 71,5 m, což je dosud největší spád u tohoto typu turbín. Elektrárna slouží ke krytí špičkové potřeby, pracuje jen krátkou část dne, a přesto vyrobí denně průměrně 1,1 milionů kWh. Za rok vyrobí 400 milionů kWh. Vzduším vodní krajiny bylo zatopeno mnoho krásných míst a samot. Zanikly Červenské a Zdíkovské proudy. Zaniklo mnoho peřejí mezi kameny Čertových vrat, v Černém Víru pod soutokem s Otavou, pod hradem Orlíkem a ve Velkém Víru. Naproti tomu vznikly nespočetné zátoky a zálivy. Na našem úseku plavby lodí bylo zatopeno na 7 samot, tři malé osady. Zmizel střed obce Červené a v důsledku toho bylo nutno přemístit románský kostelík. Vzduť vodní hladiny vyvolalo nutnost zabezpečit i památkové objekty. Musel být zpevněn skalní útes, na kterém stojí zámek Orlík. Pokusy s injektáží betonu do skály ze sklepů neměly očekávané výsledky. Proto byl vybudován 80 cm silný železobetonový plášť o ploše 750 m², který spolehlivě zabraňuje podemílání skály vodou. Obdobně tomu bylo i u skalního ostrohu hradu Zvíkov. Ochranou hrází bylo třeba zabezpečit i zámek v Kolodějích nad Vltavou. Bylo nutno postavit několik nových mostů. Na březích přehradního jezera vznikly kempinky a letní tábořiště. Vznikem přehradního jezera zaniklo sjíždění vody na kajacích a kánoích. Vytvořily se podmínky pro jachting a surfing. Vznikly dobré podmínky pro plavbu čtyř až osmi veslic. Podmínky pro neplavce se poněkud ztížily.

Po napuštění Orlické přehradě došlo ke změně klimatických a stanovištních podmínek. Tak např. z mnoha míst zmizela ještěrka zelená, kriticky ohrožená. Jedná se o našeho největšího ještěra, který dorůstá délky až 40 cm. Ještěrka zelená se běžně vyskytovala na stráních Otavy a Vltavy před výstavbou Orlické přehradě. Od roku 1997 je výskyt ještěrky na přehradě opět potvrzen.

Peklo – Nad zátokou Peklo na ostrožně mezi levým břehem Otavy a potokem směrem k Nevězicům je keltské oppidum z posledního století před narozením Krista. Místo je nazýváno Na hradě. Oppidum je ze všech oppid v Čechách nejmenší, má rozlohu 13 ha. Bylo prokázáno, že zdejší opevnění bylo vybudováno stejnou technikou jako jiná keltská opevnění. Celkový obvod opevnění činí 1650 m. Účinnost hradby doplňoval vyhloubený příkop vytesaný ve skále. Archeologické nálezy jsou zde velmi skrovné. Vše nasvědčuje, že oppidum bylo obydleno krátkou dobu nevelkým počtem lidí. Oppidum zaniklo požárem.

Podhradí Zvíkova – původní podhradí chránilo přístup ke hradu Zvíkov ze severní strany od soutoku Otavy s Vltavou. Jeho spojení s okolním krajem nejprve zabezpečovaly přívozy přes obě řeky. Později bylo podhradí obehnané jednoduchou zdí a vstupovalo se do něj Otavskou bránou a na severovýchodě bránou Vltavskou. Přes obě řeky byly vystavěny dřevěné mosty. Podhradí mělo svůj vlastní terasovitý hřbitov

Informace byly sestaveny před r. 2000.

Omlouváme se za případné nesrovnalosti, používejte prosím aktuální mapy.

TURISTICKÝ VÝLET TV 26

a kostelík sv. Mikuláše ze 13. století, jehož zřícenina zmizela pod hladinou přehradního jezera. Na hřbitově se ještě roku 1826 konal poslední pohřeb. Podhradí mělo i špitál, lázeň, mlýn, konírny a na počátku 17. století dvě krčmy.

Solnice – doprava soli po Vltavě nabyla hlavního významu v 16. století. Do té doby se sůl dovážela ze Solnohadska /Horní Rakousko/ pomocí soumarů po zemských stezkách do hlavního skladiště v Č. Budějovicích. Z rakouského Freistadtu (česky Cáhlov) vedli dvě stezky. Brzo se přišlo na to, že by bylo výhodnější sůl dopravovat do českého vnitrozemí po vodě. Proto král Ferdinand I. nařídil r. 1552, aby horní tok Vltavy byl splavněn. První loď s nákladem soli plula z Č. Budějovic do Prahy počátkem dubna 1552 a vezla náklad 320 beček soli. Doprava byla levná a rychlá, což přispělo k podstatnému zlevnění soli. Později se na prámech plavilo do Prahy i obilí. Plavební dráha byla střežena a první strážnice byla na Vartě u Zvíkova. Pro běžnější dopravu byly odstraněny skalnaté výspy a balvany zásluhou strahovského opata Kryšpína Fuka v letech 1640–1643. Přispěl k tomu rozkaz císaře Ferdinanda II. Tato doprava byla nahrazena v r. 1832 Koňskou dráhou (první dráhou na evropském kontinentě) z Gmundenu přes Linec do Č. Budějovic.

Varta – pahorek přímo proti hradu uprostřed stráně vltavského údolí. Ten byl využit, jak již název odpovídá, k hlídání cesty k hradu hradní posádkou. Místo je chráněno valem a až dva m hlubokým příkopem, kterým procházela původní cesta na přívoz k hradu. Opevnění v r. 1429 obsadili Husité a použili jej k obléhání hradu. Základy husitského praku jsou na místě dosud patrné. Hrad Zvíkov byl dobýván z Varty r. 1621, kdy hradní posádka o 150 mužích odolávala dva roky 4000 císařským vojákům pod velením Marradase. V blízkosti je návrší Šibený a Katova studánka. Zde měl patrně královský hrad své popraviště. Dokladem jsou pozůstatky popravených stětím. Zvíkovský kat si podle lidové pověsti měl ve studánce umývat popravčí meč po vykonané spravedlnosti.

Vory – Vory se dřevem se plavily z Červené nebo z horní Vltavy od Vyššího Brodu, Hluboké nebo Purkarce na Žďákov na pilu orlického panství nebo až do Prahy a později až do Drážďan. Plavení vorů se provádělo od dob předhusitských. Vorům se říká prameny a obsahovaly až 80–110 m³ dřeva mimo jiného nákladu. Před vystavěním železnice se plavilo ročně průměrně 600–700 pramenů, potom jejich počet klesl o více než polovinu.

Ve kmenech zbavených kůry se vysekávaly na koncích otvory, jimiž se klády k sobě přivazovaly houžvemi z mladých smrčků. Tak vznikl vor či tabule, které se spojily v pramen. Slabší konec klád byl vždy vpředu. Vpředu voru se upevňovala 2–3 vesla, obyčejně bývalo i po straně prvního voru postranní veslo a jedno bylo též na zádi pramene. Posádka pramene byla složena ze 3–4 plavců. Vedoucí se nazýval vrátný, který musel skládat zkoušku. Po vorech se vozívalo i dříví palivové. Zákonem byla stanovena max. délka pramene. Nejdelší prameny byly povoleny v délce 152–190 m. Na Otavě byla stanovena délka 95–115 m a vor mohl mít šířku jen do 5 m a jednotlivé prameny mohly plout za sebou jen v minimální vzdálenosti 380 m. Na Blanici byla stanovena délka pramenů 38 m.

Po vorech se plavili hojně lidé do Prahy, kam vozívali na prodej drůbež, máslo a vejce. Jezdívávali i studenti a děvčata do služby. Před zaplavením byla turistickou atrakcí plavba na vorech z Červené až do Štěchovic.

Zvíkov – Název hradu má několik vysvětlení. Podle pověsti dcera pohanského knížete Čecha utekla sem s jedním vladykou před otcovým hněvem. Vystavěli si zde chatrč a žili zde několik let. Kníže Čech sem při jednom z lovů zabloudil a našel zde dítko, které jej dovedlo do chatrče, v níž našel dceru a vladyku. Smířil se s oběma, a protože se nechtěli vrátit na Vyšehrad, neboť si zde již zvykli, kázal kníže Čech zde vystavět hrad se jménem Zvykov. Název prý vznikl také od osobního jména „Zvik“, které se zde vyskytuje v listinách z roku 1115. Jiní odvozují jméno hradu od „zvuku“, snad šumu obou řek a z toho měl vzniknout i německý název „Klingenberg“ (klingen = znít, zvučeti).

Hrad byl založen za krále Přemysla Otakara I. (1197–1230). Za krále Václava I. byl již obsazován královskými purkrabími. Prvým byl Konrád z Janovic. V roce 1250 byl zde jako purkrabí lokátor Hirzo, budovatel podstatné části dnešního Zvíkova. Je znám z Č. Budějovic, ze Zlaté Koruny a z píseckého hradu. Již na počátku vlády Přemysla Otakara II. (1253–78) došlo k rozhodnutí, aby hrad byl zbudován jako důležité královské sídlo. Jak hrad vypadal, víme z jeho dnešního stavu a z archeologických nálezů.

K nejstarším nálezům z hradu patří dlaždice ze 13. století. Reliéfně zdobené dlaždice uložené v hradní expozici a depozitáři pocházejí převážně z podlahy hradní kaple. Zdobené dlaždice byly jistě i v jiných místnostech. Doloženo je celkem 16 typů dlaždic. Na dlaždicích jsou heraldické motivy lva a orlice a fantastická zvířata. Německé nápisy vyjadřují vztah ke králi např. „Lvem mě nazývají, králové české země mě nosívali“ nebo „Králi, ty jsi míru obrana, to říkají tvoje slova“.

Po smrti Přemysla Otakara II. v r. 1285 se hradu na čas zmocnil Závíš z Falkenštejna z rodu Vítkovců. Když za Václava II. byl hrad opět v držení krále, byla svěřena jeho správa v r. 1289 panu Bavorovi ze Strakonice. Po skončení vlády posledních Přemyslovců byl Zvíkov poprvé použit jako zástavní majetek na



TURISTICKÝ VÝLET TV 26

královské dluhy. Ze zástavy byl Zvíkov zcela vyplacen teprve za vlády Karla IV. /1346 – 1378/ a k jeho správě byl opět dosazen královský úředník. V době husitského hnutí stál Zvíkov na straně císařsko–katolické a byl na jaře 1429 husity marně obléhán. Pak drželi hrad Rožmberkové, kteří hrad prodali panu Bohuslavu ze Švamberka. S proměnou šlechtice z hradebního pána na „hospodářského podnikatele“ a když ve středověkém válečnictví ztratily hrady svůj význam, dochází k přestavbám gotických hradů. Zvíkov, který si zvolili Švamberkové za své sídlo, však svou polohou a samotnou stavbou neumožňoval základní přestavbu na renesanční zámek a proto bylo více pozornosti věnováno interiérum hradu, jejich údržbě a výzdobě. Jejich renesanční úpravy, započaté r. 1550, nenarušily původní stavbu. Po porážce českých stavů v r. 1620 byl majetek Švamberků i se Zvíkovem zkonfiskován.

Po nešťasně bitvě bělohorské, po dobytí Písku císařskými 30. září 1620 (4. obraz hotelu Otava), byl Písek i celý kraj rekatolizován. Statečným odporem se proslavila posádka Zvíkova, která v síle 150 mužů po dva roky odolávala 4000 obléhatelům. Dokonce za četných výpadů dobyla vzdálený a císařskými mušketýry obsazený zámek Orlík. Zvíkovská posádka věrná protihabsburskému odboji, využívala přirozenou obrannou schopnost hradu a držela jej ve svých rukou ještě na jaře v roce 1621 po pádu Třeboňe jako jediná v Čechách. Velitel císařských vojsk Marradas si byl vědom nedobytnosti hradu, a proto k jeho obsazení použil lsti. Zaručil posádce svobodný odchod do Kladska, jestliže vydá hrad bez boje. Slib porušil a posádku při ústupu u obce Nevězice zaskočil a pobil. Hrad byl císařským vojskem zrušován a vyrabován.

V listopadu 1623 hrad jako konfiskát koupili od císaře Eggenbergové a po jejich vymření přešel dědictvím do držení Schwarzenbergů. Ti však takřka 150 let do údržby hradu neinvestovali. Z počátku používali jeho prostorů jako sýpek a jen částečně udržovali hradní kapli. Teprve v r. 1880 začala obnova královského paláce, snad z doznívání romantismu první poloviny 19. století.

Až v r. 1978 došlo k důkladné opravě hradu. V sálech hradu byla zřízena stálá expozice dokumentů z dějin vývoje českého státu. Poslední léta byla tendenčně zneužita ve prospěch komunistické vlády.

Zvíkov byl často navštěvován spisovateli, umělci a i studenty z Písku. To vyjádřil M. Aleš desátým obrazem na hotelu Otava „Písečtí studenti pozdravují roku 1861 hrad Zvíkov“. Zvíkov navštěvoval také Ladislav Stroupežnický, který sem umístil svojí veselohru „Zvíkovský rarášek“. Zvíkovský rarášek se hrál poprvé na zvíkovském nádvoří v létě r. 1919 za režie prof. Václava Daneše.

Zvíkovské Podhradí – obec má jméno, které neodpovídá poloze, neboť není pod hradem, ale nad hradem. Původně se jmenovala Karlov, na počest knížete Karla I. Schwarzenberga. Roku 1919 převzala dnešní jméno. Do obce se stěhovali obyvatelé z původního podhradí při soutoku Otavy s Vltavou, které zaniklo po 17. století, když hrad začal pustnout. Obec patřila k tzv. Oslovskému Újezdu, který patřil Doksanskému klášteru. Král Přemysl I. jej získal výměnou za šest vesnic v r. 1226. Z kulturních památek v obci lze jmenovat návesní kapličku, boží muka se sv. Janem.

